O PARTICULARITATE A ORDINII CUVINTELOR FRAZEI IPOTETICE ÎN EPIGRAFIA DORICĂ

DE

FELICIA ŞTEF

Încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, H. L. Ahrens [1] şi J. Wackernagel [2] au semnalat o curiozitate în ordinea cuvintelor care introduc protaza condiţională greacă. Cuvintele accesorii, în special particulele şi pronumele enclitice, care gravitează în jurul conjuncţiei ipotetice şi al particulei modale, creează împreună cu acestea sintagme introductive mult mai simple, dar şi mult mai stabile în epigrafie decît în literatură. Atenţia celor doi învăţaţi a fost atrasă cu osebire de locul constant pe care îl ocupă în aceste formule pronumele τις, τι, în raport cu particula modală. Ei au constatat că în cea mai mare parte a dialectelor greceşti pronumele nehotărît figurează în urma particulei modale, numai dialectul doric şi nord-vest grecesc fixează regulat acest pronume înaintea particulei.

Astfel : a. ion.-atic ἐάν τι(ς), ἤν τι(ς), ἄν τι(ς) ;
arcad. εἰ δ'ἄν τι(ς), εἰκάν τι(ς) ;
cipriot ἐ κέ σι(ς) ;
lesb. αἰ κέ τι(ς), αἰ δέ κέ (κά) τι(ς) ;
thess. αἰ μά κέ κι(ς) ;
beot. ἠ δέ κά τι(ς).

b. doric : αἰ τί(ς) κα, αἰ δέ τι(ς) κα (în epigrafia din Focida, Heracleea, Cos, Calymna, Argos etc.) ; εἰ δέ τι(ς) κα (formulă atestată în inscripţiile din Focida, Etolia, Corint, Megara, în dorica sud- şi nord-vestică, în Ahaia).

---

[1] *De Graecae linguae dialectis*, II *De dialecto Dorica*, Gottinguae, 1843, p. 383.

[2] *Indogermanische Forschungen*, I, p. 309 ; vezi şi Ed. Hermann, *Griechische Forschungen*, Leipzig-Berlin, 1912, p. 273.

BICl, XI, 1969, p. 19–26, Bucureşti

Explicaţia acestui fenomen nu se dă însă nicăieri. Cele ce urmează constituie o încercare de elucidare a ordinii dorice, cu totul izolate în ansamblul idiomurilor eline.

1. O primă soluţie, care pare să se impună de la prima vedere, este următoarea : în ionic-atic, particula modală ἄν are iniţiala vocalică, iar contopirea vocalelor în hiat este un fenomen obişnuit mai ales în atică. Crasa ἐάν, ἤν şi ᾱ̓ν, rezultată din contopirea conjuncţiei εἰ cu particula ἄν, nu permite intercalarea altor elemente în interiorul ei ; în felul acesta, nici pronumele τις, τι nu poate sta decît după ἄν. Particulele κε şi κα, deoarece au iniţiala consonantică, au creat cu conjuncţia εἰ o unitate fonetică mult mai puţin închegată, astfel că desprinderea lor de conjuncţie şi admiterea altor elemente în interior s-a efectuat cu multă uşurinţă.

Dar dacă explicaţia de mai sus este valabilă pentru dialectul ionic-atic (şi nici aici în mod absolut, deoarece, înainte de contopirea conjuncţiei cu particula, pronumele nehotărît ar fi putut servi ca mijloc de evitare a hiatului), ea nu rezolvă toate situaţiile particulei ἄν şi, de asemenea, nu clarifică raportul deosebit pe dialecte dintre celelalte două particule modale şi pronumele în discuţie. Crasa particulei ἄν cu conjuncţia εἰ nu este un fenomen general grecesc. Cele două elemente apar regulat separate prin alte cuvinte, de exemplu εἰ δ'ἄν la Homer, *Iliada*, III, 288 ; εἰ δ'ἄν la homerizantul Apollonios din Rodos, *Argonautica*, B, 17 ; εἰ δ'ἄν τις în arcadiană, Decretul Tegeei, sec. IV î.e.n., IG V, II, p. XXXVI, şi excepţional chiar în dialectul atic, Eshine, *Ambasada infidelă*, 88 εἰ γὰρ μηδεὶς ἄν ; Platon, *Legile*, VII, 807 εἰ ζητοῖμεν ἄν. Cu toate acestea, pronumele τις, τι nu se întîlneşte niciodată printre cuvintele care separă conjuncţia de particula ἄν.

Cît priveşte celelalte două particule modale (κε şi κα), deşi în toate dialectele în care acestea sînt utilizate desprinderea lor de conjuncţie este posibilă şi intercalarea altor elemente este obişnuită, numai în dialectul doric τις, τι apare stăruitor printre cuvintele intercalate.

2. A doua explicaţie posibilă este legată de limitele în care au libertate de deplasare cuvintele formulei introductive şi, în cazul de faţă, particulele modale şi pronumele τις, τι.

Particula ἄν, după mărturia textelor literare şi epigrafice, se mişcă în protază pe locurile doi (εἰ ὄν > ᾱ̓ν, ἤν, ἐάν) şi trei (εἰ δ'ἄν Hom., *Il.*, III, 288 ; εἴπερ ἄν Hom., *Il.*, V, 224) [3].

Particulele κε şi κα oscilează între poziţiile doi (εἴ κε Hes., *Erg.*, 361, αἴ κα Hom., *Il.*, I, 66, Hes., *Theog.*, 164 ; αἴ κα Creta, Leges Gortyniae, SGDI, 4991, p. II ; Oeanthea, IG. IX. 1. 333, SGDI, 1479), trei (εἰ δέ κε Hom., *Il.*, IX, 414, εἰ τούτω κε Hom., *Il.*, V, 273 ; εἰ γάρ κεν Hes., *Erg.*, 361 ; εἰ μέν κε Theocr., *Id.*, II, 124 ; αἰ δέ κα Creta, Leges

[3] Ἄν pe locul patru, ca în εἰ γὰρ μηδεὶς ἄν, Eshine, *Ambasada infidelă*, 88, constituie o excepţie cu totul izolată. Ţinînd seama că formula respectivă figurează într-o potenţială construită cu optativul şi cu particula în ambii termeni, constituind deci un arhaism, această poziţie a particulei riscă să nu fi avut niciodată suport în limba vorbită.

Gort. SGDI, 4991, p. I) şi patru (εἰ μὲν γάρ κε Hom., *Il.*, X, 449; εἴ περ γάρ κε Hom., *Il.*, I, 580; αἰ δέ τίς κα Delfi, SGDI, 2561, p. B; εἰ δέ τίς κα Etolia, IG XII. II. 15).

Pronumele τις, τι, începînd cu locul doi, poate avansa pînă pe locul cinci, uneori şi mai departe (de exemplu εἰ μὲν δὴ μή τις σε Hom., *Od.*, IX, 410; εἰ δὲ δὴ τυγχάνει τι Hippocrat., *Vechea medicină*, XV, 606; εἰ δέ με γνώσεταί τις Heliodor, *Etiopica*, I, 8, 3).

Dată fiind această situaţie, este firesc ca particula ἄν, care se ţine mai strîns de conjuncţia εἰ decît κε şi κα, să admită mai puţine elemente accesorii înaintea ei. Într-adevăr, repertoriul acestora este extrem de sărac, reducîndu-se în inscripţii aproape general la particulele μέν şi δέ. Dar cu toate că particulele κε şi κα pot înainta pînă pe locul patru, deşi particula κα preferă chiar locul cel mai depărtat de conjuncţie, pronumele τις, τι numai în dialectul doric precede particula modală (αἰ δέ τι(ς) κα). Pe de altă parte, deoarece pronumele τις, τι are cea mai largă latitudine de avansare faţă de oricare dintre particule, ne-am aştepta ca în toate dialectele el să figureze după particula modală. Dar, aşa cum s-a văzut, pronumele nehotărît, în graiurile dorice şi nord-vest greceşti, preferă locul anterior particulei. Alta trebuie să fie, prin urmare, pricina unei ordini a cuvintelor atît de izolată în dorică faţă de celelalte dialecte. Ea trebuie să rezide într-o particularitate a acestui idiom. Şi, într-adevăr, o astfel de particularitate a dialectului doric o reprezintă — credem — accentul său procesiv.

3. În toate dialectele elinei accentul este muzical, este subordonat ritmului şi este limitat la ultimele trei silabe. Dar numai în dialectul doric accentul tinde să avanseze spre finala cuvîntului. De exemplu, în ionic-atic accentul verbului este cît mai retras posibil ἔλαβον, λάβηται, ἄρχεσθαι; în Lesbos accentul este mai recesiv chiar decît în ionic-atic: lesb. πόταμος — atic ποταμός; lesb. βασίλευς — atic βασιλεύς; lesb. λεῦκος — atic λευκός. Singur dialectul doric este procesiv: dor. ἐλάβον — atic ἔλαβον; dor. στᾶσαι — atic στῆσαι; dor. γυναίκες — atic γυναῖκες; dor. ἀλλεῖ, ἀλλᾶι, παντᾶι — atic οἴκει, ἄλλῃ, πάντῃ etc.

Deosebirea dintre regulile dorice de accentuare şi cele atice este clar şi sugestiv scoasă în lumină în lucrări mai recente de I. M. Tronski [4]. Deoarece teoria lui asupra accentului ne-a sugerat unele idei referitoare la problema ce ne preocupă, ne oprim puţin asupra ei.

Pentru că accentul grec — spune Tronski — nu se bazează pe cantitatea silabelor, ci pe cea a vocalelor, pentru formularea regulilor accentuării în greacă prezintă importanţă morele vocalice din ultimele trei silabe. De fapt, cantitatea elementului vocalic din silaba antepenultimă este indiferentă pentru accent, ceea ce permite notarea ei cu x. Ultimele două silabe, care constituie în expresia autorului „ansamblul final", pot avea vocale lungi, diftongi — fiecare echivalînd cu două more — şi vocale scurte — vocala scurtă corespunzînd unei singure more. Morele vocalice

[4] *Древнегреческое ударение*, Moscova — Leningrad, 1962, p. 49 şi urm.

ale celor trei silabe finale oferă mai multe configuraţii ritmice, care se reduc în esenţă la trei tipuri.

Tipul I, redat de schema x|◡◡ (silaba finală, cu elementul vocalic lung, penultima indiferentă), comportă în atică următoarele variante accentuale: pe mora finală (x|◡◡́ : ἐχθρᾶς), pe mora penultimă (x|◡́◡ : ἐχθρᾶς), pe mora antepenultimă (x́|◡◡ : ἔχθρας).

Tipul al II-lea, exprimat de schema x|◡◡ (ultimele două silabe, cu vocalism scurt, antepenultima indiferentă), poate purta accent pe oricare dintre cele trei silabe finale (ὀφθαλμός, παρθένος ὄγδοος).

Tipul al III-lea, evident în schema x|◡◡◡ (silaba finală, cu vocalism scurt, penultima, cu vocalism lung, antepenultima indiferentă), comportă accent pe mora finală (x|◡◡◡́ γεραιός), pe mora a treia de la finele cuvîntului (x|◡́◡◡ ἀρχαῖος) şi pe a patra moră de la sfîrşit (x́|◡◡ ◡ ἄνθρωπος).

Pe această bază, I. M. Tronski [5] formulează regulile de accentuare; în ionic-atic, accentul poate sta pe trei locuri: 1) pe mora finală a cuvîntului, 2) pe mora iniţială a ansamblului final şi 3) pe mora vocalică ce precede nemijlocit ansamblul final.

Accentul doric, spune mai departe I. M. Tronski [6], se aseamănă cu cel ionic-atic, deoarece poate sta pe ultima moră vocalică a cuvîntului (accent final, ὀφθαλμός) şi pe mora vocalică ce precede nemijlocit ansamblul final (accent depărtat, ἄνθρωπος). Deosebirea se iveşte la accentul central care, în ionic-atic, stă pe mora iniţială a ansamblului final (x|◡́◡◡ γυ|νάικες > γυναῖκες), în timp ce în dorică el se situează pe penultima moră vocalică a cuvîntului (x|◡◡́◡ γυ|ναίκες > γυναίκες). Cu alte cuvinte, pe ambele silabe nefinale dorica foloseşte numai accent ascuţit.

La acestea noi adăugăm, revenind asupra celor semnalate anterior, că dialectul doric se caracterizează printr-o preferinţă vădită pentru accentul central. Astfel, exemplele date de noi anterior pot fi reprezentate grafic astfel: dor. ἐλάβον (x|◡́◡) — atic ἔλαβον (x́|◡◡); dor. στᾶσαι (◡◡́◡) — atic στῆσαι (◡́◡◡); dor. γυναίκες (x|◡◡́◡) — atic γυναῖκες (x|◡́◡◡); dor. ἀλλεῖ, ἀλλᾶι, παντᾶι (x|◡́◡) — atic οἶκει, ἄλλῃ, πάντηι (x́|◡◡).

În toate aceste exemple accentul doric stă pe mora penultimă, accentul atic pe mora antepenultimă.

Revenind acum la formulele introductive ale protazei condiţionale, trebuie mai întîi să avem în vedere faptul că acestea sînt alcătuite din cuvinte atone, conjuncţiile εἰ, αἰ, ἠ sînt proclitice, pronumele nehotărît, particulele şi adverbele nehotărîte care se grupează în jurul lor sînt enclitice. Dar regulile accentuării unei unităţi fonetice alcătuite din proclitice şi enclitice sînt foarte puţin precise. În general, gramaticile spun că, în cazul unirii unui proclitic cu un enclitic, procliticul primeşte un accent ascuţit; într-o serie de cuvinte atone fiecare capătă un accent ascuţit cu excepţia ultimului. Seria cuvintelor atone poate atinge o lungime conside-

[5] *Op. cit.*, p. 50—53.
[6] *Op. cit.*, p. 94.

rabilă. Se citează un şir de şapte cuvinte atone: εἰ πέρ τίς σέ μοί φησί ποτε (Pseudo-Herodian, I, p. 563, 14). Se mai spune, de asemenea, că, într-un grup de proclitice şi enclitice, fiecare cuvînt cedează cuvîntului precedent propriul său accent. Grafia însă nu este de loc concludentă în vreun sens; în unele ediţii apar într-adevăr semnele accentului oxiton pe fiecare cuvînt aton dintr-o serie, în altele ele sînt notate tot la două cuvinte şi nu totdeauna pe aceleaşi poziţii. De asemenea, în papiri pronumele nu poartă niciodată accent, chiar dacă după el urmează alte enclitice [7]. În epigrafia dorică, particula κα, în general, este lipsită de accent. Această situaţie ne îndreptăţeşte să credem că grafia formulelor introductive ale condiţionalei nu reflectă fidel realitatea tonică a limbii, mai ales în cazul notării accentului pe fiecare cuvînt dintr-o serie. Practic ar fi cu neputinţă ca un şir de patru sau cinci cuvinte, în majoritate monosilabice, să poarte accent pe fiecare cuvînt, deoarece ar însemna ca toate silabele să fie pronunţate la o cvintă mai sus decît tonul obişnuit, ceea ce este imposibil. În afară de aceasta, considerăm că, pentru accent, prezintă interes numai cuvîntul fonetic şi nu cel morfologic, de vreme ce accentul este un element fonetic. Formulele introductive sînt alcătuite din mai multe cuvinte morfologice, dar într-o propoziţie, cum este şi cea ipotetică, acestea se grupează în unităţi fonetice superioare, adică în cuvinte fonetice. În cadrul acestor unităţi latitudinile de fixare a accentului trebuie să fie aceleaşi sau aproape aceleaşi ca în condiţiile cuvintelor care, privite morfologic, poartă accent individual. Această obligaţie decurge din faptul că, pentru accent, şi cuvintele cu autonomie tonică, la fel ca şi seria de atone, se manifestă ca unităţi fonetice superioare silabei. Există însă între ele două deosebiri esenţiale: a) cuvintele cu accent individual prezintă un complex sonor care constituie învelişul material al unui singur sens de bază (de exemplu ἄνθρωπος „om"), cuvîntul fonetic, creat din proclitice şi enclitice, oferă un complex sonor care este învelişul material al mai multor sensuri (εἰ δέ τί κα „iar dacă ceva"); b) silabele unui cuvînt cu individualitate tonică au poziţie fixă, ireversibilă, în timp ce silabele cuvîntului fonetic format din unităţi atone sînt mobile; ele pot să-şi inverseze locul, fără ca sensul cuvîntului fonetic să se modifice (αἰ δέ τί κα sau αἰ δέ κά τι „iar dacă ceva"). În această particularitate a formulelor introductive rezidă — credem — şi o anumită valoare a accentului lor şi, în ultimă instanţă, topica lor, aşa cum reiese din cele ce urmează.

Pornind de la teoria morelor vocalice din cele trei tipuri accentuale ale lui Tronski, constatăm că cele trei silabe finale accentuabile ale cuvîntului comportă între trei şi cinci more, astfel: tipul I (x|⏓⏓) poate avea trei sau patru more vocalice, două în ansamblul final, una sau două în silaba penultimă, în funcţie de cantitatea acesteia. Tipul al II-lea (x|⏑⏑)

---

[7] Vezi Tronski, *op. cit.*, p. 73.

prezintă aceeaşi situaţie. Tipul al III-lea (x|⏗⏑) conţine patru sau cinci more vocalice, trei în ansamblul final, una sau două în silaba antepenultimă, după cum aceasta este scurtă sau lungă.

Dacă la cuvintele cu accent individual jocul accentului se efectuează în intervalul a trei silabe care comportă trei, patru şi cinci more vocalice finale, credem că nu există motiv să nu se petreacă lucrurile la fel în cadrul cuvîntului fonetic creat din cuvinte atone; dimpotrivă, pentru accent şi primul şi al doilea caz se prezintă — aşa cum am spus — ca două unităţi fonetice superioare silabei, şi de aceea situaţia lor este identică. De aci, părerea noastră este că şi în cuvintele fonetice ale formulelor introductive s-a intonat un singur accent la un număr de silabe ce conţin trei, patru sau cinci more vocalice, şi nicidecum unul la fiecare silabă. Mai mult, credem că în cazul cuvintelor atone limita cuvîntului fonetic nu poate fi alta decît spaţiul în care are latitudine de oscilare accentul grec, deoarece un alt element de legătură a lor nici nu există. De aci rezultă că, din momentul în care seria cuvintelor atone depăşeşte cifra de cinci more, apare un al doilea accent, deoarece începe al doilea cuvînt fonetic [8]. Cel mai frecvent accent în astfel de unităţi fonetice din epigrafia dorică nu poate fi altul decît accentul cel mai obişnuit în acest dialect, adică ascuţit pe mora penultimă. Iată acum detaliat situaţia formulelor în discuţie.

Tipul I, αἴ κα şi αἴ τις [9], redat de schema ⏗⏑ conţine două silabe şi trei more vocalice. Accentul doric (la fel în acest caz cu cel ionic-atic) stă pe penultima moră vocalică a cuvîntului. Poziţia pronumelui τις, τι, într-o astfel de formulă, nu poate fi decît după conjuncţie.

Tipul al II-lea, αἰ μέν κα, αἰ δέ κα, αἰ τί κα [10], redat de schema ⏗⏑́⏑, cuprinde trei silabe şi patru more vocalice. Accentul doric, fiind procesiv, stă pe penultima moră a cuvîntului. Pronumele τις, τι se află înaintea particulei modale.

Tipul al III-lea, αἰ (εἰ) τινός (sau τινί, τινά, τινές, τινάς) κα [11], redat de schema ⏗⏑⏑́⏑, conţine patru silabe şi cinci more vocalice. Accentul stă pe penultima moră a cuvîntului. Pronumele nehotărît τις, τι, în acest caz bisilabic, se situează tot înaintea particulei modale.

Iată acum că formula de tipul al III-lea elucidează — credem — problema. Accentul doric de pe penultima moră este factorul care nu permite pronumelui τις, τι să se fixeze decît pe locul anterior particulei modale. În astfel de condiţii tonice, aşezarea lui după particula modală

---

[8] O dovadă în plus a despărţirii formulelor introductive în cuvinte fonetice aduce şi analiza acestora de la tipul al V-lea, examinat în continuare.

[9] Αἴ κα, Tegeea, IG V. II. 159; αἴ τι Creta, SGDI, 4991, p. III.

[10] Αἰ μέν κα, Creta, Leges Gortyn., SGDI, 4991, p. V; εἰ μέν κα, SGDI, 4598; αἰ δέ κα, Creta, Leges Gortyn., SGDI, 4991, p. I; αἰ τί κα Locrida, Colophon, Schwyzer 366, Buck 60.

[11] Αἰ τινά κα, Heracleea, SGDI, 4629, p. I 170; εἰ τινές κα, Heracleea, SGDI, 4629, p. I 125; αἰ τινί κα Heracleea, SGDI, 4629, p. I 105; αἰ τινάς κα Heracleea, IG, XIV, 645, p. I 115; εἰ τινός κα, Corint, IG IX, II, 114.

ar schimba sensul mesajului, prin transformarea pronumelui din nehotărît în interogativ (*αἰ κα τίνος). Accentuarea atică (ἐάν τινος) și arcadiană (εἰ δ'ἄν τινες, IG V. II, p. XXXVI) etc., preferînd poziția cea mai retrasă cu putință, nu prezintă acest inconvenient. În formula dorică de tipul al II-lea, deși τι(ς) este accentuat, confuzia între cele două pronume nu se petrece, deoarece la formele monosilabice, ca orice alt enclitic, și pronumele nehotărît poate primi un accent ascuțit care îl leagă doar de restul cuvîntului fonetic și nu-i schimbă sensul. Dar de îndată ce a devenit bisilabic, pronumele enclitic — este regulă — nu poate purta accentul decît pe silaba a doua de la început; pe silaba întîi comportă accent strict pronumele interogativ omonim, care, la fel, pentru a se distinge, la rîndul său, de cel nehotărît, se sustrage regulii de accentuare a monosilabicelor de declinarea a III-a (φλέψ, φλεβός, dar pron. inter. τίς, τίνος și nu τινός).

În cazul tipului al II-lea, deși așezarea pronumelui τις, τι după particula modală n-ar produce transformarea lui în interogativ, intervine analogia. Deoarece tipul al III-lea nu poate efectua o astfel de inversare pentru că ar dăuna sensului, tipul al II-lea, pentru care ordinea particulei și a pronumelui τι(ς) este indiferentă pentru sens, se conformează tipului al III-lea, creînd astfel un sistem unitar.

O variantă a acestei formule este αἰ δε τί(ς) κα[12] (⏑⏑o⏑́⏑) formată tot din patru silabe și cinci more vocalice, dar compusă din patru cuvinte, toate monosilabice, și nu din trei, cu unul bisilabic. Edițiile de texte, datorită obișnuinței de a prezenta particula δε permanent accentuată, pun în acest caz două accente, pe mora penultimă și antepenultimă (αἰ δέ τίς κα). Considerăm că, la fel ca în cazurile precedente, formula de mai sus a purtat practic un singur accent, iar acesta în dialectul doric a stat pe mora penultimă. De asemenea, la fel ca la tipul al II-lea, inversarea pronumelui τις, τι cu particula modală ar fi fost posibilă, deoarece n-ar fi dăunat sensului, dar pentru că pronumele poate fi și bisilabic (vezi tipul al III-lea și, în continuare, tipul al IV-lea) și deci inversarea nu rezolvă toate situațiile, s-a renunțat la ea.

Tipul al IV-lea αἴ (εἴ) δε τινές (τινός, τινί, τινά) κα[13], redat de schema ⏑⏑́⏑⏑⏑́⏑, conține cinci silabe și șase more vocalice. Ele depășesc numărul de more cuprins în cele trei silabe purtătoare de accent într-un cuvînt cu individualitate tonică. De aceea, credem că astfel de formule conțin două accente, pentru că sînt alcătuite din două cuvinte fonetice αἴ δε | τινές κα (⏑⏑́⏑|⏑⏑́⏑), cu același accent doric pe mora penultimă a fiecărei unități fonetice (și nu αἰ δέ τινές κα, cum se obișnuiește, numai

[12] Aἰ δε τί(ς) κα, Focida, Delfi, SGDI, 2561, p. A; εἰ δε τί(ς) κα, Etolia, IG XII. II, 15; Corint, IG IX, I 694, 102.

[13] Aἴ δε τινά κα, Heracleea, IG XIV, 645, SGDI, 4629, p. I, 120; αἴ δε τινές κα, Cos, Ar. 401 A 12, vezi și Bechtel II, p. 591, 102.

din dorinţa — credem — de a prezenta particula δέ permanent accentuată, deşi nejustificat, deoarece şi δε este un enclitic ca toate celelalte).

Pronumele τις, τι, şi în această formulă, se situează în dorică înaintea particulei modale, din acelaşi motiv ca cel semnalat la tipul al III-lea; ordinea *αἴ δε κα τίνες este inadmisibilă, deoarece accentul doric de pe mora penultimă a cuvîntului transformă pronumele nehotărît în interogativ.

Tipul al V-lea αἰ δέ κα μέ τις[14], redat de schema ⏑⏑⏑⏑⏑⏑⏑, prezintă o formulă care pare să se abată de la topica dorică: pronumele nehotărît nu numai că nu precede particula κα, dar stă chiar pe al doilea loc după κα, ceea ce pare, la prima vedere, o flagrantă încălcare a ordinii dorice. Dar, dacă analizăm morele vocalice ale acestei formule, numărăm în total cinci silabe şi şapte more vocalice. Aceasta înseamnă că nu poate fi vorba decît de două cuvinte fonetice şi deci de două accente (αἰ δέ κα|μή τις ⏑⏑ό⏑|⏑⏑́⏑); potrivit regulii dorice, fiecare cuvînt poartă accent pe penultima moră a cuvîntului. Pronumele nehotărît şi particula modală fac parte în acest caz din două unităţi fonetice diferite şi astfel ele nu intră în corelaţie accentuală; poziţia fiecăruia se fixează în limitele cuvîntului fonetic, în funcţie de elementele componente ale acestuia. În sprijinul acestei afirmaţii vine şi faptul că adverbul de negaţie μή este un proclitic la fel ca αἰ. În felul acesta, fiecare cuvînt fonetic din formula în discuţie (V) are în frunte un proclitic care este urmat de enclitice. Iată deci că formula V nu prezintă o încălcare a ordinii dorice, ci scoate în evidenţă faptul că regulile topicii se aplică numai în limitele cuvîntului fonetic. Inversînd acum argumentarea, formula V mai dovedeşte că formulele introductive ale frazei condiţionale se divid în cuvinte fonetice.

★

În concluzie, ordinea dorică a cuvintelor din formulele introductive ale condiţionalei are la bază motive de natură fonetică: accentul procesiv doric şi, în speţă, accentul doric de pe mora penultimă a cuvîntului. Datorită lui, pronumele nehotărît, singurul element flexibil din formulele introductive ale protazei condiţionale, stă consecvent anterior particulei modale, pentru a se evita confuzia cu pronumele interogativ omonim.

Formulele introductive dorice oferă în fapt trei tipuri ritmice, primele trei descrise mai sus. Tipurile IV şi V sînt repetări ale primelor trei, astfel tipul IV (⏑⏑́⏑|⏑ό⏑) este alcătuit din două tipuri I, iar tipul V (⏑⏑́⏑⏑|⏑ό⏑), din tipul II plus I.

---

14 Αἰ δέ κα μή τις, Creta, SGDI, 4991, p. V, 15—20; ἐ δέ κα—τις, SGDI, 4991, p. I, 10—15,30.